

«UIT DE OUDE DOOS»

NATURA

59ste Jaargang No. 2/3 (697)

maart 1962

Joh. J. Frieswijk

Spreeuwenslaapplaatsen

Het valt moeilijk te zeggen, in hoeverre men het aantal reacties, ontvangen op een verzoek om medewerking, kan beschouwen als maatstaf voor de belangstelling der lezers voor een bepaald onderwerp. Dit neemt niet weg, dat ik mij wel heb afgevraagd, toen het verzoek om toezending van gegevens omtrent spreeuwenslaapplaatsen (Natura juli-augustus 1957) slechts drie lezers ertoe bracht mij gegevens te doen toekomen, of ik in dit tijdschrift nog eens op dit onderwerp, dat mij nu al een tiental jaren bezighoudt, kon terugkomen. Nu, ongeveer vijf jaar later, wil ik het er maar op wagen. Aangezien de ontvangen gegevens alle betrekking hadden op slaapplaatsen in het Amsterdamse gebied, waar ook ikzelf, in samenwerking met de heer H. Bresser, de meeste waarnemingen verrichtte, zullen wij ons tot de hoofdstedelijke slaapplaatsen beperken.

Het overnachten der spreeuwen in de Europese grote steden is een betrekkelijk recent verschijnsel; stadsslaapplaatsen kwamen, zoals verschillende buitenlandse onderzoekers vermelden, pas omstreeks de eeuwwisseling in gebruik. Het is jammer, dat wij voor Amsterdam niet over gegevens beschikken, die ons in staat stellen, de veranderingen in dit onderdeel van het spreeuwengedrag van het begin af te volgen. Wel kunnen wij hier in het kort weergeven, wat Sluiters in het septembernummer 1939 van De Levende Natuur over de Amsterdamse spreeuwenslaapplaatsen schreef.

— Van juli af tot ver in november slapen de spreeuwen op verschillende slaapplaatsen buiten de stad; slechts een klein aantal, dat daar overdag voedsel zoekt, overnacht in de stad. Eind november, december komen de grote slaapplaatsen in de stad in gebruik, geen spreeuw slaapt dan meer buiten de stad (de schrijver veronderstelt dat hier de beschutting, die de stad biedt, een rol zou spelen).

In maart worden de oude slaapplaatsen buiten de stad weer opgezocht, die echter in verband met het naderende broedseizoen snel verlopen. —

Wij zullen nu trachten in grote lijnen de gang van zaken in de afgelopen jaren, waarin wijzelf waarnemingen verrichtten, weer te geven.

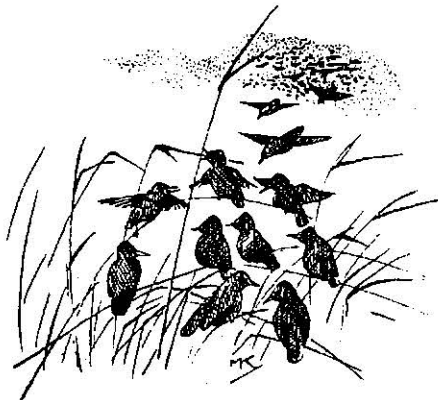
Het begin van het slapen in de stad viel in de regel al in het voorjaar te constateren. Stadsslaapplaatsen van redelijke omvang (bijvoorbeeld van 3.000 exemplaren) werden in verschillende steden reeds tegen het einde van april aangetroffen. Bij slaapplaatsen van deze grootte is echter moeilijk na te gaan, of ze ook door spreeuwen, die overdag buiten de stad voedsel zoeken, worden bezocht, vooral als zulke slaapplaatsen op enige afstand van de rand der stad gelegen zijn. Zeker is, dat tegen het einde van mei vrijwel ieder jaar spreeuwen van buiten de stad, in grote troepen, bepaalde slaapplaatsen in de stad betrokken. Bij dergelijke slaapplaatsen werden vaak meer dan 10.000 exemplaren geteld. Het is opvallend, dat in de periode van mei tot augustus weinig neiging tot concentratie op één of enkele grote stadsslaapplaatsen blijkt te bestaan. Er zijn in die periode gelijktijdig diverse slaapplaatsen in gebruik, waarbij dient te worden vermeld, dat deze zomerslaapplaatsen vaak buiten het centrum van de stad gelegen zijn. Tegen de herfst gaan slaapplaatsveranderingen dikwijls gepaard met een verplaatsing in de richting van de binnenstad, het stadsdeel, dat in de winter zo'n grote aantrekkingskracht op de spreeuwen blijkt uit te oefenen. De grote winterslaapplaatsen in de omgeving van het Centraal Station zijn, naar ik mag aannemen, ook aan vele niet-Amsterdammers bekend. Tot eind februari mogen wij in deze omgeving grote aantallen overnachtende spreeuwen verwachten. Daarna worden slaapplaatsen buiten de stad opgezocht.

Als we de hierboven geschetste gang van zaken vergelijken met die weergegeven door Sluiters in 1939, dan krijgen wij de indruk, dat de periode waarin de spreeuwen uit de omgeving van de stad in de stad overnachten, door de verschuiving van het begin ervan, een aanzienlijke uitbreiding heeft ondergaan. En dat nog wel in de jaren, dat van overheidswege de meest intensieve pogingen tot verjagen (meestal slechts neerkomend op verplaatsen), zijn ondernomen. Zelfs het toepassen van de moderne „angstroep-methode”, het laten weerklinken van de roep van een spreeuw in doodsnood uit luidsprekers, heeft het spreeuwengedrag niet merkbaar beïnvloed.

Het zal zonder meer duidelijk zijn, dat hier niet anders dan hoofdlijnen konden worden weergegeven. Afwijkingen van bovenstaand „schema” zijn door ons zo vaak geconstateerd, dat wij ons soms afvroegen, of deze zogenaamde hoofdlijnen niet tot de hersenschimmen moesten worden gerekend.

In het riet
„slapende” spreeuwen

Tekening:
M. J. C. Kolvoort

Ook wat de aard der slaappleaatsen betreft, kan hier slechts een globaal overzicht worden gegeven. De stadslaappleaatsen waren in de regel gevestigd in bomen. Het bij het vallen der bladeren overgaan op gebouwen in de naaste omgeving, zoals dat plaatselijk in het buitenland schijnt voor te komen, werd hier niet waargenomen. Dit wil niet zeggen, dat overnachten op gebouwen niet plaatsvond. In verschillende winters werden hiertoe fabrieken en dergelijke door de spreeuwen uitgezocht. Ook het slapen in klimop tegen gebouwen werd enige malen, steeds in de winter, geconstateerd. Toch mogen we uit het bovenstaande niet afleiden, dat de spreeuwen in het algemeen het in de winter niet buiten stadslaappleaatsen kunnen stellen. In 1957 werd al vermeld, dat in de winter 1956/57 een slaappleaats in bosjes bij Halfweg opgang maakte. Ook waren 's winters vaak rietlanden buiten de stad, tegelijk met de slaappleaatsen in de stad, als slaappleaats in gebruik.

Rietslaappleaatsen schijnen overigens tot een slaappleaatstype te behoren, dat gedurende het gehele jaar goed voldoet.

Aan een verzoek om toezending van gegevens zal ik mij niet wagen; wel wil ik de hoop uitspreken, dat dit artikel enkele lezers ertoe zal brengen, in dit tijdschrift iets te vertellen over de spreeuwenslaappleaatsen in hun omgeving. Zeker zal het interessant zijn iets over het „nachtleven” (met excuses aan de heer J. Reijnders, Natura november 1959) der spreeuwen in andere steden te vernemen.

Beste lezers,

Tot nu toe zijn er enkele artikeltjes van Joh. J. Frieswijk in ons blad herdrukt om U een indruk te geven van het vogelen in de jaren 1950-'60. Heel graag ontvangen wij binnenkort van U leuke stukjes of herinneringen uit die tijd om ze voor deze rubriek "Uit de oude Doos" te kunnen gebruiken. Het kunnen bijvoorbeeld stukjes uit een schoolkrant zijn, of een anekdotisch verhaal, zolang het maar (de omgeving van) Amsterdam betreft. U krijgt het origineel, indien het verhaal reeds eerder is verschenen, weer terug nadat er een fotostencil van gemaakt is. Toezending van Uw bijdrage graag naar ondergetekende. Op deze manier hopen wij een beeld op te bouwen van het vogelen rond de grote stad Amsterdam in het recente verleden: de vijftiger jaren.

Resi Damhuis,
Uiterwaardenstraat 261-III,
1079 CR Amsterdam